

Wewnętrzne zróżnicowanie sektora

Podstawowe fakty o branżach sektora organizacji pozarządowych w Polsce

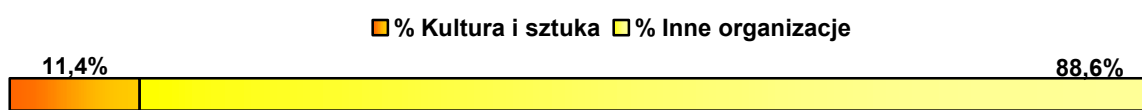
KULTURA I SZTUKA

Jan Herbst

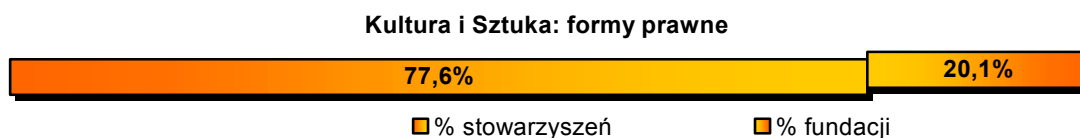
Stowarzyszenie Klon/Jawor, marzec 2005

A. KULTURA I SZTUKA:

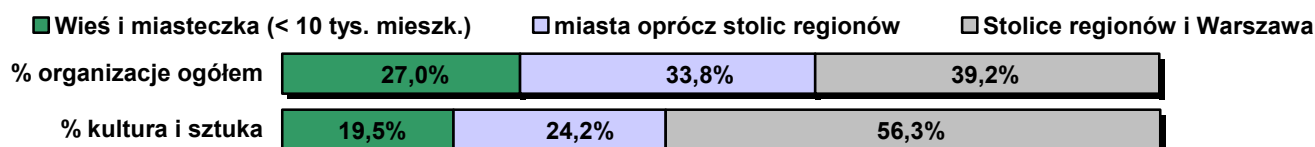
1. LICZBA ORGANIZACJI: Kultura i sztuka stanowi główne pole działań prawie 5,5 tysiąca organizacji, co stanowi ok. 11,5% całego sektora pozarządowego¹. Prawie połowa z nich (44%) zajmuje się działalnością sceniczną, teatralną, muzyczną lub kinematograficzną. Niewiele mniej (42%) prowadzi działalność w sferze ochrony zabytków i miejsc pamięci narodowej oraz podtrzymywania tradycji narodowych lub regionalnych. Co trzecia organizacja kulturalna (35%) zajmuje się „produkcją telewizyjną lub radiową, wydawaniem czasopism lub książek, prowadzeniem bibliotek”, a prawie 30% „sztukami plastycznymi, malarstwem, rzeźbą, fotografią, architekturą i wzornictwem” (29%). 40% organizacji prowadzi także inne działania w dziedzinie kultury.

2. FORMY PRAWNE: według wyników badania, ok. 20% organizacji kulturalnych stanowią fundacje. To o 7 punktów procentowych więcej niż w przypadku ogółu organizacji – jednak biorąc pod uwagę reprezentatywny charakter badania i liczebność grupy organizacji kulturalnych trudno na tej podstawie twierdzić, że faktycznie organizacje te częściej przybierają formę fundacji. 78% organizacji kulturalnych to stowarzyszenia (w całym sektorze: 82%). Niespełna 2% deklaruje, iż posiada inną formę prawną.

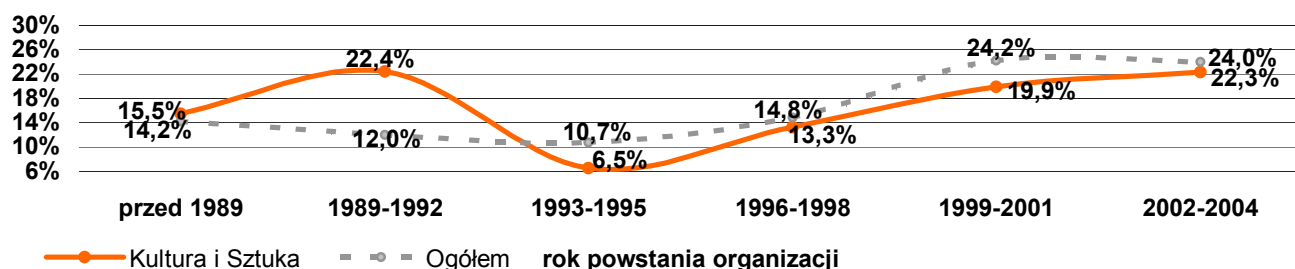

3. LOKALIZACJA: organizacje działające na polu kultury i sztuki występują przede wszystkim w dużych aglomeracjach miejskich. Więcej niż połowa z nich zlokalizowana jest w miastach wojewódzkich bądź Warszawie, a tylko 1 na 5 działa na terenach wiejskich lub w małych miastach. Przewaga organizacji miejskich widoczna jest w całym sektorze pozarządowym, jednak w przypadku organizacji kulturalnych jest ona znacznie większa.

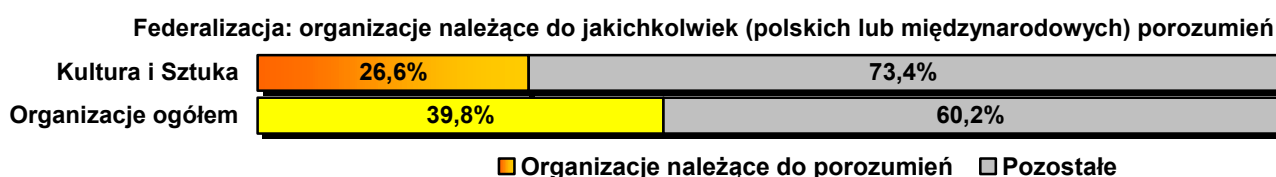

¹ Przy założeniu, że 90% organizacji zarejestrowanych w systemie REGON pozostaje aktywnych. Więcej na ten temat - por. nota metodologiczna

4. WIEK ORGANIZACJI: Ponieważ specyfika badania prowadzonego w oparciu o rejestr REGON utrudnia dotarcie do starszych organizacji², dane na temat ich wieku należy traktować z dużą dozą ostrożności. Wydaje się, że organizacje kulturalne należą do jednych z najbardziej „długowiecznych” w sektorze pozarządowym. Mniej więcej 15% organizacji tego typu działa od co najmniej 14 lat, a 10% najstarszych reprezentantów tego podsektora powstało przed 1970 rokiem. Jak pokazuje wykres, udział działających dziś organizacji kulturalnych powstałych tuż po przełomie 1989 roku jest zdecydowanie wyższy niż na to miejsce w całym sektorze. Oznacza to, że w owym czasie powstawało ich proporcjonalnie więcej niż innych organizacji, a być może także to, że w porównaniu do innych organizacji te są odporniejsze na upływ czasu. Warto także zwrócić uwagę na to, że - podobnie jak wśród ogółu organizacji - najmniej jest wśród nich takich, które rozpoczęły działalność w połowie lat 90. Taki rozkład wydaje się być specyficzną cechą polskiego sektora – zgodnie z logiką należałoby bowiem oczekiwać, że liczba działających organizacji będzie się zmniejszać proporcjonalnie do upływu czasu. Jak można się domyślać, ta specyfika stanowi odzwierciedlenie piętna, jakie na rozwoju ruchu pozarządowego odcisnęła najnowsza historia Polski. Po przełomie roku 1989 i upadku komunizmu miała miejsce pierwsza, bardzo gwałtowna faza rozwoju ruchu pozarządowego – przez kilka pierwszych lat demokracji liczba rejestrowanych w Polsce organizacji pozarządowych rosła w olbrzymim tempie. W roku 1992 zarejestrowano ich na przykład więcej niż wynosiła ogólna ich liczba w roku 1991, a w pierwszych 3 latach po upadku komunizmu powstało ich mniej więcej tyle, ile wszystkich organizacji istniejących przed 1989 rokiem. Jednak począwszy od roku 1993, liczba nowo powoływanych organizacji spadła. Do dziś znajduje to odzwierciedlenie w strukturze wieku sektora pozarządowego.

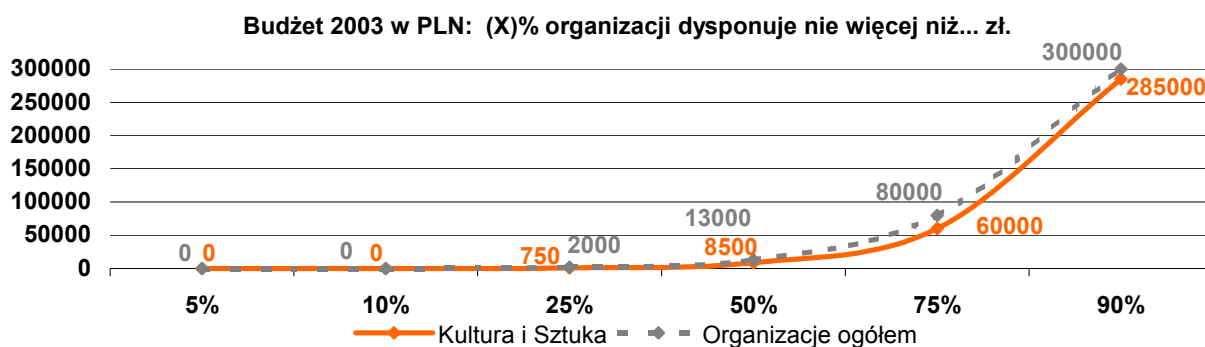
5. FEDERALIZACJA I REPREZENTACJA: Organizacje działające w obszarze kultury i sztuki rzadziej niż inne organizacje uczestniczą w federacjach lub porozumieniach. Tylko 20% organizacji tego typu należy do federacji branżowej, regionalnej lub ogólnopolskiej (wśród ogółu organizacji odsetek ten sięga 35%). Do federacji międzynarodowych przystąpiło 8,6% organizacji kulturalnych (w całym sektorze 11,2%). 58% organizacji kulturalnych twierdzi, że nie potrafi wskazać organizacji lub związku organizacji, o którym można by powiedzieć, że reprezentuje ich interesy. To znacznie więcej niż wśród wszystkich innych typów organizacji, wśród których twierdzi tak ok. 45%.

² Więcej na ten temat w części metodologicznej raportu.

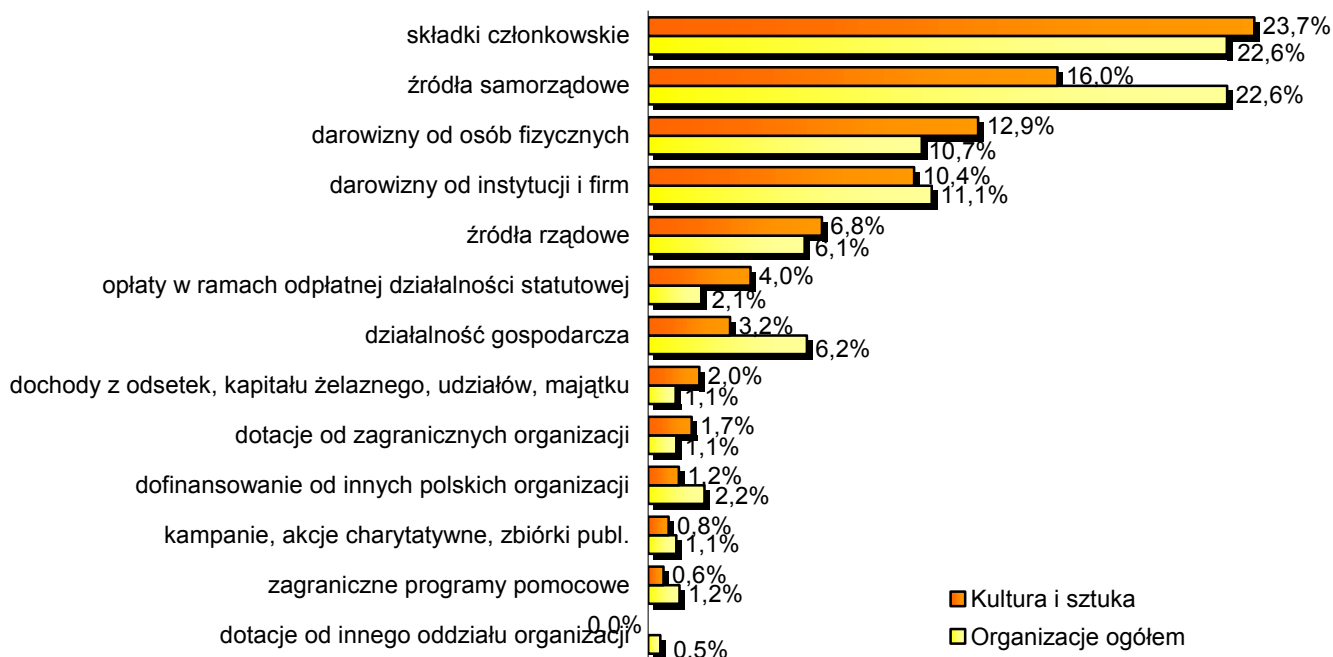
6. WIELKOŚĆ, SKALA DZIAŁAŃ: Organizacje kulturalne (statystycznie rzecz biorąc) należą do najmniejszych pracodawców w sektorze pozarządowym, oraz do organizacji o nieco mniejszych przychodach.

- 75% organizacji kulturalnych nie zatrudnia żadnych pracowników, podczas gdy w całym sektorze organizacje nie zatrudniające pracowników stanowią 67% organizacji.
- W porównaniu do sytuacji w całym sektorze pozarządowym, wśród pracowników organizacji kulturalnych zdecydowanie więcej jest kobiet i osób dobrze wykształconych. W połowie organizacji tego typu (tych, które w ogóle mają płatny personel) odsetek pracowników z wyższym wykształceniem sięga 90% (w całym sektorze 66%). Także w co 2 organizacji kulturalnej posiadającej płatnych pracowników 100% zatrudnionych stanowią kobiety (w całym sektorze organizacje zatrudniające wyłącznie kobiety stanowią 32%).
- Budżet połowy organizacji kulturalnych nie przekracza 8500 PLN (w całym sektorze 13 tys. PLN). Nie są to znaczące różnice. Jednak warto zaznaczyć, że roczne przychody prawie 30% z nich nie przekroczyły w 2003 roku 1 tysiąca złotych, podczas gdy wśród wszystkich organizacji takich przypadków było ok. 21%.
- Pod względem poziomu członkostwa sektor organizacji kulturalnych nie odbiega od przeciętnej. Co druga organizacja kulturalna liczy nie więcej niż 40 członków, a 9 na 10 nie przekracza liczby 360 członków.
- Co ciekawe (pomimo niskiego poziomu zatrudnienia i niewielkich zasobów finansowych) aż 1 na 3 organizacje kulturalne (33%) deklaruje, iż prowadzi działania wyłącznie na poziomie całego kraju lub na skalę międzynarodową (to o 14 punktów procentowych więcej niż wśród wszystkich organizacji), Wśród wszystkich organizacji tego typu, działania wykraczające poza granice kraju zadeklarowało 20% (dwa razy więcej, niż w całym sektorze). 37% ogranicza swoje działania do poziomu gminy lub powiatu (w całym sektorze odsetek ten sięga 47%).

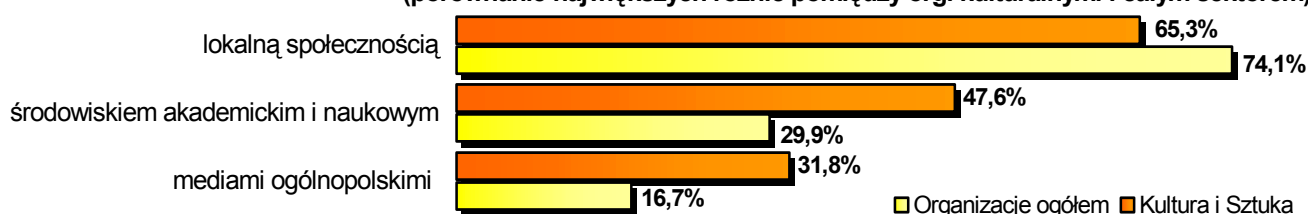
7. ŹRÓDŁA PRZYCHODÓW: Najczęstsze źródła przychodów organizacji kulturalnych – podobnie jak i innych – to: składki członkowskie (korzysta z nich 56% organizacji działających w obszarze kultury i sztuki) darowizny od instytucji lub firm (40%) i osób indywidualnych (44%), oraz dotacje z samorządu (40%) – podobnie jest w całym sektorze pozarządowym. Do źródeł mających największe znaczenie dla budżetu organizacji tego typu należą, jak w całym sektorze, składki członkowskie (przeciętna organizacja kulturalna czerpie stąd prawie ¼ swoich przychodów), dotacje z samorządu i darowizny. Trzeba przy tym odnotować, że udział przychodów ze źródeł samorządowych w budżecie przeciętnej organizacji kulturalnej jest znacząco niższy niż ma to miejsce wśród ogółu organizacji.

Udział poszczególnych źródeł finansowania w budżecie przeciętnej organizacji w %

8. WSPÓŁPRACA: Organizacje działające w obszarze kultury i sztuki częściej niż inne utrzymują kontakty z mediami ogólnokrajowymi (co pewien czas lub często czyni to 32% organizacji kulturalnych, w porównaniu do 17% wśród wszystkich organizacji) oraz ze środowiskiem akademicko-naukowym (48% organizacji kulturalnych, w stosunku do 30% w całym sektorze). Różnice te utrzymują się niezależnie od tego, czy mówimy o organizacjach wiejskich czy zlokalizowanych w dużych ośrodkach miejskich. Nie należy więc tłumaczyć ich tym, że większość organizacji kulturalnych ma siedzibę w miastach. Organizacje kulturalne rzadziej niż inne deklarują częste kontakty z lokalną społecznością, w której funkcjonują – co 3 z nich twierdzi, że kontakty te są sporadyczne lub zgoła nie występują, podczas gdy wśród wszystkich organizacji taką odpowiedź wskazuje 1 na 4 organizacje. Potwierdzają to dane o najważniejszych partnerach organizacji kulturalnych. Pytane o to, kontakty z którymi podmiotami uważają za najważniejsze, organizacje kulturalne rzadziej niż inne wskazują na samorząd (49% w stosunku do 58% wśród wszystkich respondentów) oraz na środowisko biznesu (8% w porównaniu do prawie 20% w całym sektorze) i lokalną społeczność (20%, przy 33% wśród wszystkich). Częściej za to doceniają znaczenie kontaktów ze środowiskiem akademickim oraz – w nieco mniejszym stopniu – z mediami i instytucjami Kościoła.

**% organizacji deklarujących stały kontakt z...
(porównanie największych różnic pomiędzy org. kulturalnymi i całym sektorem)**

9. UNIA EUROPEJSKA: organizacje kulturalne nie wyróżniają się spośród innych pod względem chęci skorzystania z nowych unijnych funduszy. Ponad 75% z nich „raczej” lub „na pewno” będzie ubiegać się o dotacje ze środków Unii Europejskiej. Przy tym niespełna 20% organizacji działających w obszarze kultury i sztuki w ciągu ostatnich 4 lat ubiegało się o środki programów pomocowych lub przedakcesyjnych UE (połowa z nich przynajmniej raz uzyskała dofinansowanie). W całym sektorze pozarządowym tego rodzaju doświadczenie ma na swoim koncie nieco mniej, bo 14% organizacji.

Plany i doświadczenia związane ze środkami unijnymi

